

๑. สรุปประเด็นสำคัญที่องค์กรปาฐก/วิทยากรแต่ละคนนำเสนอ

ชื่อองค์กรปาฐก/วิทยากร : รศ.ดร.เนาวรัตน์ พลายน้อย

สรุปประเด็นสำคัญที่นำเสนอ

- ในปัจจุบัน สช.ขยายพื้นที่ของธรรมนูญไปหลายพื้นที่มาก ในฐานะนักประเมินมองว่าธรรมนูญเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่มนุษย์ในสังคมทำให้เกิดขึ้นดำรงอยู่ ซึ่งเปลี่ยนแปลงยกระดับคุณภาพขึ้นหากไม่ขับเคลื่อนขึ้นจะสูญสลายไป ธรรมนูญสุขภาพพื้นที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งในการจัดการตัวเอง ของผู้คนที่ตื่นรู้ ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รูปธรรมการจัดการตนเองคือจัดให้มีการจัดการทางสังคมคือการมีธรรมนูญสุขภาพ จากเงื่อนไขเศรษฐกิจชุมชน ทั้งทุนทรัพยากร เศรษฐกิจ ทำให้เกิดธรรมนูญสุขภาพพื้นที่ขึ้น
- เงื่อนไขข้อจำกัดของการใช้ธรรมนูญ 1) ไม่ได้มองปัญหาเชิงโครงสร้าง หลายพื้นที่ใช้ธรรมนูญในการแก้ปัญหาเฉพาะจุด ซึ่งควรมององค์รวมและมองทั้งระบบ หลายพื้นที่ทำเป็นเชิง project based 2) ผู้เป็นแกนนำขบวนธรรมนูญมีแนวความคิดที่ชัดเจน แต่คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังเข้าใจไม่เสมอไปกับแกนนำ จึงมีช่องว่างในปรัชญาและฐานคิดในการทำงาน 3) หลายพื้นที่ต้องสร้างคุณภาพในการมีส่วนร่วม ซึ่งจะมีส่วนร่วมในการรับรู้ แต่ยังไม่มีส่วนร่วมในการร่วมผลักดัน 4) ความรู้สึกเป็นเจ้าของธรรมนูญชุมชนยังไม่เข้มข้น ขึ้นกับการเมืองท้องถิ่นไม่มีวัฒนธรรมสืบทอดนโยบาย 5) วัฒนธรรมบริโภคนิยมถูกกระตุ้น แกนนำทำงานสำคัญแบบ part time ระบบบริโภคนิยมทำงานแบบ full time ทำให้การทำงานของธรรมนูญต้องปรับตัว
- ข้อเสนอเพื่อการคิดต่อในการพัฒนาธรรมนูญ 1) ยังขาดการจัดการพัฒนากระบวนการทางสังคม(social movement) ให้เห็นทิศทาง ควรมีกลไกช่วยให้เป็น social movement ต้องหนุนเสริมกระบวนการถ่ายทอด ข้อมูล ประสบการณ์ ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ เรียนรู้คนทำธรรมนูญแบบข้ามกลุ่ม 2) หน่วยงานยุทธศาสตร์ที่ทำงานด้านสังคมควรทำให้ภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้มแข็งทำงานแบบบูรณาการ 3) ตั้งต้นด้วยสัมมาทศนะ Right will Right concept ต้องมีมุมมองในการทำงานที่ดี 4) ประณีตในกระบวนการนโยบายต้องไม่เร่งรีบเน้นคุณภาพ 5) ต้องมีการเรียนรู้ระหว่างรุ่นของคนที่เป็นแกนนำธรรมนูญที่ขาดคนแถวสอง แถวสาม ในการหาผู้สืบทอดเพื่อให้ธรรมนูญมีความหวัง

ชื่อองค์กรปาฐก/วิทยากร : พญ.ประนอม คำเที่ยง

สรุปประเด็นสำคัญที่นำเสนอ

ที่ผ่านมา จากการลงพื้นที่และการทำงานในฐานะคณะกรรมการธรรมนูญสุขภาพ จึงค่อนข้างมีประสบการณ์และเห็นภาพของการทำงานธรรมนูญสุขภาพฯ ในระดับพื้นที่มาพอสมควร ซึ่งสถานะของธรรมนูญสุขภาพในมุมมองชาวบ้าน พบว่า หลายพื้นที่อาจไม่ใช่ชื่อธรรมนูญสุขภาพ แต่มีชื่อเรียกที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามการสื่อสารเพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจในพื้นที่ เช่น ข้อตกลงร่วม กติกาชุมชน พันธะสัญญา ฯลฯ

ปัจจุบัน การดำเนินงานธรรมนูญสุขภาพในระดับพื้นที่ แกนนำธรรมนูญทุกภาคส่วนและภาคประชาชนสามารถที่จะนำธรรมนูญฯ ไปเชื่อมโยง ต่อยอดกับมิติอื่นๆ ที่นอกเหนือจากมิติสุขภาพ จนเกิดเป็น

รูปธรรมที่ชัดเจนได้เป็นอย่างดี อาทิ เช่น มิติด้านสิ่งแวดล้อม มีเป็นการจัดการหรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นตัวตั้ง หรือมิติความเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงประเด็นหนี้สิน เป็นต้น

ทั้งนี้ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน บางพื้นที่ใช้ธรรมนูญสุขภาพฯ ไม่เพียงเป็นกรอบในการจัดการปัญหาทุกเรื่องในพื้นที่ แต่ยังนำไปเป็นเครื่องมือส่งเสริมสร้างให้เกิดพลัง สร้างกำลังใจซึ่งกันและกันในพื้นที่ เกิดการบูรณาการของหลากหลายภาคส่วนเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีคิดและแนวทางการพัฒนาระบบสุขภาพในระดับพื้นที่

การเตรียมการเพื่อมุ่งมองไปสู่การพัฒนาฯ ในอนาคต ต้องเชื่อมธรรมนูญสุขภาพเข้ากับนโยบายในทุกๆ ระดับ ทั้งนโยบายระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับพื้นที่ อีกทั้งการทำธรรมนูญฯ ทุกคนในพื้นที่จะต้องช่วยคิดวางแผน ตรวจสอบ การรับผลประโยชน์ร่วมกัน

เราอาจต้องมองเรื่องของการสร้างความเป็นผู้นำรุ่นต่อรุ่นกัน หรือการสร้างความสัมพันธ์การทำงานแบบข้ามกลุ่ม ข้ามเครือข่าย

เมื่อสถานการณ์โลกในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงและเกิดความซับซ้อนค่อนข้างสูง กลุ่มทุนและกลุ่มภาคประชาชนมีช่วงระยะห่างทั้งในเรื่องของทรัพยากรและกระบวนการทำงานสูง เราจะมีวิธีการหรือกระบวนการอย่างไร ให้กลุ่มต่างๆ เข้ามาทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม มีการเรียนรู้ข้ามกลุ่ม เกิดการเสริมพลังจากทุกภาคส่วนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

ชื่อองค์กร/ วิทยากร : คุณชาติวัฒน์ ร่วมสุข

สรุปประเด็นสำคัญที่นำเสนอ

คุณชาติวัฒน์นำเสนอประสบการณ์การทำธรรมนูญสุขภาพในจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งภาคประชาสังคมได้ทำงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมมาตั้งแต่ปี 2535 แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงมีการทบทวนตัวเอง และวิเคราะห์สถานการณ์ ทำให้เกิดการตัดสินใจเปลี่ยนแนวทางการทำงานปี 2553 หันมาเคลื่อนไหวแบบขบวนการ คุณชาติวัฒน์แบ่งประเด็นการนำเสนอเป็น 3 ช่วง คือ 1) การจัดทำธรรมนูญ โดยใช้ประเด็นเรื่องการลดความยากจนดึงคนมาทำงานร่วมกัน 2) การประกาศใช้ธรรมนูญ ซึ่งสามารถดึงผู้ว่าราชการจังหวัดมาประกาศร่วมกับประชาชนได้ 3) การเคลื่อนไหวธรรมนูญ เน้นเฉพาะเป้าหมายของธรรมนูญเรื่องเมืองธรรมเกษตรกรรม โดยมีการจัดทำแผนตั้งแต่ระดับตำบลไปถึงจังหวัด

การนำเสนอของคุณชาติวัฒน์สะท้อนปัจจัยความสำเร็จของการทำงานเรื่องนี้ 3 ปัจจัย คือ 1) ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน 2) การเชื่อมโยงทุนทางสังคม และบูรณาการงานขององค์กรต่างๆในระดับจังหวัด 3) การเคลื่อนไหวแบบขบวนการและมียุทธศาสตร์ โดยมีเป้าหมายร่วมเป็นหนึ่งเดียว

ชื่อองค์กร/ วิทยากร : คุณรสนา โตสิตระกูล

สรุปประเด็นสำคัญที่นำเสนอ

- พรบ. สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 เป็นประเด็นที่น่าสนใจในการเขียนนิยามสุขภาพที่มีความก้าวหน้าและส่งผลให้มีธรรมนูญสุขภาพแห่งชาติก็มียุทธศาสตร์ด้านสุขภาพกว้างขึ้น สุขภาพเป็นองค์รวมถือเป็นกระจกสะท้อนภาพรวมทั้งหมดของสังคม กาย จิต สังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ เกิดจากองค์รวมของทั้งหมด

- ธรรมนูญสุขภาพก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคม การมี พรบ. สุขภาพและมีธรรมนูญสุขภาพจึงเป็นเครื่องมือที่น่าสนใจและถูกใช้ให้ประชาชนในพื้นที่หยิบยกมาปกป้องตนเอง การเกิดผลพวงของการพัฒนาที่ไม่สมดุลทำให้หลายพื้นที่เริ่มลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และเห็นว่าการเมืองระดับตัวแทนไม่ใช่คำตอบ ต้องลงมาที่ประชาธิปไตยแบบฐานรากที่จะในการขับเคลื่อนตนเองขึ้นมา
- สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นรายได้ของงบประมาณแผ่นดินตั้งแต่ปี 2549 – 2557 รายได้จากค่าภาคหลวงทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด จากแร่ น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ จากอื่น ๆ รวมกันประมาณ 2.6% ของรายได้ของรัฐบาลเท่านั้น ซึ่งรัฐต้องใช้จ่ายเงินในการเยียวยาความเสื่อมโทรมทางธรรมชาติและสุขภาพ ซึ่งไม่คุ้มกับการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติเลย
- สิ่งสำคัญคือการให้พื้นที่ได้เห็นข้อมูลที่สำคัญของพื้นที่ในสภาพปัญหาต่าง ๆ จะทำให้การจัดทำธรรมนูญเกิดพลังของกลุ่มคนในพื้นที่ที่เห็นปัญหา

๒. ข้อความสำคัญ/ประทับใจของผู้เข้าร่วมประชุม

ชื่อผู้เข้าร่วมประชุมที่พูด (ให้ระบุองค์กร/เครือข่ายด้วย)

คุณวิจิตร ศรีมา รอง นพ สาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว

ข้อความสำคัญ/ประทับใจ ที่นำเสนอ

จังหวัดพิจิตรเคลื่อนเรื่องธรรมนูญมาแล้ว 20 ตำบล และปีหน้าจะเคลื่อนอีก 5 อำเภอ และวางแผนจะเคลื่อนทั้งจังหวัดแบบจังหวัดอำนาจเจริญ

๓. ประเด็นสำคัญที่มีการอภิปรายในหัวข้อนี

- การเรียนรู้ข้ามกลุ่ม เพราะแต่ละชุมชนมีความเข้มแข็งแตกต่างกัน อาจเรียนรู้ผ่านเกมซึ่งทำให้เด็กหรือชุมชนเข้าใจประเด็นที่ซับซ้อนง่ายขึ้น และอาจให้เด็กมาช่วยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ก็ได้ เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มของเขา
- พลังอ่อนมีความสำคัญ เช่นเดียวกับมวลน้ำที่ Big Bag ไม่สามารถต้านอยู่

๔. ข้อเสนอแนะที่ได้จากที่ประชุมในหัวข้อนี

อย่างอื่นควรรใช้ของแท้ ยกเว้น “ท้อ” ให้ใช้ของเทียม เพราะ “ท้อแท้” แล้ว มันไม่ดี